

Пундій П. «Тим тривкіші підвалини, чим довше вони будовані». Опіка Митрополита Андрея Шептицького народним здоров'ям. Народне здоров'я. 1994. Листопад (№ 16–17). С. 2.

Рудень В. Організація та діяльність Народної лічниці ім. Митрополита Андрія Шептицького у Львові в 1903-1939 рр. *Aganım*. 2001. № 13. С. 53–56.

Тенер Т. Дистрикт Галичина. *В справі поборювання п'ятнистого тифу. Письма-пошання (1939–1944 рр.)*. Львів, 1991. С. 2917.

Твори митрополита Андрея Шептицького. Пастирські послання до духовенства й вірних Станиславівської Епархії (1899–1904) / Митрополит А. Шептицький. Львів, 1935. 252 с.

Цегельський Л. Митрополит Андрей Шептицький. Короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності. Львів: Місіонер, 1995. 78 с.

Леся Алексієвець

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЛЮБОМИРА КРУПИ

Великі істини незмірно прості. Життя дарує їх крізь Людей. У їх вустах та діях вони звучать, нагадуючи кожному про сокровенні скарби — людяність, чесність, радість діяльності, праці, прийняття зовнішніх реалій та творення нового простору, наскрізно пройнятого

любов'ю. А ще — в осерді рідна земля, Україна. З позиції наукового дискурсу, коли осмислюєш діяльність українських велетів, знаходиш багато спільного і, водночас, осібного.

Сьогодні українська і зарубіжна історіографія вивчення життя та діяльності Митрополита Андрея Шептицького повниться низкою потужних досліджень, джерельна база доповнюється виданими та адаптованими текстами українського генія Церкви (Митрополит Андрей Шептицький, 2024). Захищені дисертації, підготовлені навчальні курси, проведені наукові конференції, діють мультимедійні виставки, ін. (Див. Що почитати та подивитися про Андрея Шептицького у Списку). Окремо відзначимо й фільмотеку, наприклад, «Андрей Шептицький. Українець, підприємець, меценат, політик» (Див. Список літ.), «Владика Андрей», «Шептицький між війною і вірою». Їхня мета — наблизити Митрополита Андрея Шептицького та відкрити цю багатомірну постать для людини і світу ХХІ ст. Наукові праці до країв «розбирають» відоме й досліджують маловідоме, аби зрозуміти увесь Шлях цієї великої та доволі контроверсійної, якщо слідувати фактографічній історії, постаті, дати відповіді на питання, як вдалося Митрополиту Андрею зміцнити Церкву й відіграти значиму роль в суспільному, економічному, культурному, освітянському житті Галичини. Як світло джерела може бути потужним, незважаючи на складні обставити зовнішні й тілесні, світити та надихати сьогодні, коли Україна перебуває в російсько-українській війні, й розмова ведеться щораз голосніше про цінності, ідентичність, Людей.

Коли ж єднаються, чи то промислом Божим, чи Всесвітом, двоє — цього світла стає незримо більше. Любомир Крупа — молодий український історик, громадсько-політичний та освітянський діяч, Воїн увірвався у простір вивчення Митрополита Андрея Шептицького наприкінці минулого століття, коли наукових робіт було не так і багато. Радше, став одним із перших дослідників, котрі взялися досліджувати діяльність Митрополита Андрея. Понад 20 наукових статей (Публікації Любомира Крупи, 2024) та дисертація «Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця XIX – першої половини XX ст.» (Крупа, 2003) стали вагомим внеском до української історіографії доби. Нове народження дискурсу автора відбулося з виходом у світ монографії, за назвою кандидатської дисертації, яку той захистив у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича в 2003 р., науковий керівник — професор Микола Алексієвець (Крупа, 2024). Відзначає цю роботу високий науковий рівень розгляду, а також цілісність, що дозволяє простежити внесок Митрополита Андрея (1899–1944) у національне відродження України в контексті української та світової історії.

Особливістю є те, що ця книга побачила світ у час російсько-української війни, адже саме сьогодні так актуально звучать практично всі проблеми, які висвітлює Любомир Крупа. Унікальність її в тому, що дарує знання та наближає до читача українського велета завдяки ініціативі та праці родини Любомира. Бо сам Любомир з часу

повномасштабного вторгнення зголосився захищати Україну, а від 23 березня 2023 року вважається загиблим у важкому бою з російськими окупантами на Харківщині. З часу першої презентації книга миттєво розходилася поміж людьми, що свідчить про велику зацікавленість до постаті Андрія Шептицького та Любомира Крупи.

«З огляду сьогодення можемо констатувати чимало спільного на перетині долі двох видатних людей — поважного Предстоятеля Церкви та молодого історика-дослідника. Їх шляхетні родини, боротьба за утвердження України, любов до Батьківщини, людей, розуміння «як будувати рідну хату», життя за покликом серця. Адже, словами Андрія Шептицького, жити за совістю — важливіше за будь-які віросповідання», а «любов на ділах, а не на словах полягає...» (Алексієвець, Алексієвець, 2024: 8–9). Саме такі вони обидва.

Власне, цьогогоріч, до 50-річчя Любомира Крупи вийшов фільм, що певною мірою дозволяє познайомитися зі сміливою, люблячою рідну землю, Людиною («Честь собі, життя — Богу і Україні», 2024). Складно сказати, що більше відіграло у формуванні Любомира як історика: чи його волелюбна, знана на Тернопіллі й в Україні родина, чи історичний факультет, що торував свій Шлях і до грона перших випускників якого належав спокійний, виважений і цілеспрямований Любомир, чи..., талант і красива усмішка, з якими прийшов у цей світ. А, можливо, й усе разом.

Тож сьогодні бачимо появу багатьох цікавих досліджень про громадський, політичний, релігійний, освітній, меценатський чин Митрополита. Адже постаті Андрея Шептицького (1865–1944) належить унікальне місце в українській та світовій історії. Як духовний провідник, культурний меценат, суспільно-політичний діяч, він вплинув на формування української нації в першій половині ХХ ст. Його спадщина і Дух продовжують надихати й наповнювати конструктивом конкретних рішень. Дослідження ж спадщини Шептицького стало окремим напрямом сучасної історіографії, відомим як шептицькознавство. Однак, як слушно зазначає професор Ігор Набитович, «зібраний та опрацьований у монографії Любомира Крупи матеріал і надалі матиме для української науки непересічне значення. Переконалий, що це дослідження буде важливим наріжним каменем у наукових студіях доби Митрополита, його діяльності та впливу на становлення модерної нації, її суспільно-політичних, культурних, релігійних прямувань, освітньо-виховних стратегій» (Набитович, 2024).

Любомир Крупа упродовж кількох десятиліть розкривав різні аспекти служіння та діяльності Митрополита. Його праці стали важливим джерелом для наукових студій надалі, відзначаються науковою об'єктивністю, фаховістю, міждисциплінарністю, ґрунтовною джерельною базою, осмисленим поглядом, цілісним та ціннісним підходами, красивою мовою.

Аналізуючи наукові праці Любомира Крупи, присвячені Митрополитові Андрею Шептицькому, можна стверджувати, що йому вдалося запропонувати, зацентувати, розкрити проблему впливу Митрополита Андрея на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині означеного часу, визначити його місце в сучасній українській історичній науці та історії.

У працях Любомира Крупи Шептицький постає не лише як глава Української Греко-Католицької Церкви, а й як мислитель, богослов, духовний авторитет. Дослідник акцентував, що Митрополит розглядав християнську віру як основу формування національної ідентичності українців, а також як чинник європейської інтеграції, що особливо сенсовно і актуально звучить сьогодні. Науковий інтерес «зумовлений також феноменом вірності українському народові у час двох світових воєн. Перебуваючи під різними окупаціями, Церква послідовно виступала виразником національних інтересів українців і, що особливо важливо, не тільки відстоювала політичні ідеї, а й активно працювала над внутрішніми питаннями, пов'язаними з потребами українців» (Крупа, 2024: 15).

Особливу увагу історик звертає на єкуменічні зусилля Шептицького, спрямовані на зближення Східної та Західної Церков. Це дало змогу показати Митрополита не тільки в українському, а й у загальноєвропейському контексті.

Однією з важливих тем у працях Любомира Крупи є культурно-просвітницька діяльність Шептицького. Осердям його монографії, а

також низки статей, є показ внеску Митрополита Андрея у становлення і розвиток освіти в Галичині, значенні його діяльності для українського молодіжного руху. Автор наголошував на ролі Митрополита у заснуванні та підтримці Національного музею у Львові, розвитку українського шкільництва, мистецтва, науки. Як зазначає Любомир Шептицький «активно підтримував приватне шкільництво, «Рідну школу», «Просвіту», плідно співпрацював з НТШ, Богословським науковим товариством, підтримував матеріально і морально діяльність Українського таємного університету» (Крупа, 2024: 206). Освіта як «золотий капітал нації» є й на сьогодні базовою у розбудові України.

Любомир Крупа розглядав культурну політику Митрополита як органічну частину національно-визвольного руху, підкреслюючи, що через інституції культури та освіти Шептицький прагнув виховати свідомого, освіченого українця. Митрополит, «турбуючись про українську молодь, намагався вберегти юних українців від негативних впливів, виховати їх добрими християнами, свідомими громадянами та щирими патріотами» (Крупа, 2024: 206).

Важливим напрямом досліджень історика є суспільно-політична діяльність Андрея Шептицького. Історик аналізував його позицію напередодні й у період Першої світової війни, міжвоєнного часу, упродовж Другої світової війни. Любомир Крупа зазначав наступне: «...Шептицький остаточно переконався, що тільки довголітньою працею, не надіючись на «союзників», український народ може

9* Митрополит Андрей Шептицький і його епоха: ціннісні та державотвірні духовні орієнтири

здобути незалежність. На його переконання, для цього потрібно виконати багато умов: провести об'єднання Церков, виховати міцну сім'ю як основу сильної держави, сформувати національно свідому еліту та будувати державу за християнськими принципами» (Крупа, 2024: 204–205).

Також історик підкреслював гуманістичний характер служіння Митрополита, зокрема, рятування євреїв у роки Голокосту, особливо, його послідовну підтримку ідеї української державности. Дослідник намагався уникати апологетики, показуючи складність і суперечливість політичних викликів, перед якими опинявся Митрополит.

Науковець зауважував, як постать Шептицького інтерпретувалася в радянській історіографії, де його діяльність зазнавала викривлень та негативної оцінки. А також простежував процес реабілітації образу Митрополита в українській науці та суспільній свідомості після 1991 року.

Особливого значення Любомир Крупа надає діяльності Митрополита Андрея Шептицького у здобутті та розбудові Української держави у першій половині ХХ ст. (Крупа, 1999). Багатий оригінальний конкретно-історичний матеріал, який зібрав, узагальнив, осмислив у працях Любомир Крупа, уможлиблює з'ясувати історичний досвід інтелектуальної та фізичної праці українців під проводом Митрополита Андрея Шептицького у першій половині ХХ ст. у контексті національно-духовного відродження у

1990-х рр., у результаті якого Україна здобула суверенність і незалежність. «Шептицький поєднав суспільні та релігійні інтереси на користь Держави і українського народу. Така співдія є бажаною і сьогодні» (Алексієвець, Алексієвець, 2024: 13).

Завдяки науковій праці Любомира Крупи формувалася збалансована та об'єктивна оцінка Андрея Шептицького в історіографічному дискурсі. Наукові дослідження історика є важливим внеском у розвиток української історіографії проблеми. Він одним із перших у незалежній Україні системно проаналізував духовну, культурну, політичну, громадську спадщину Митрополита, запропонувавши цілісний підхід до її вивчення. Праці Любомира Крупи не лише розширили джерельну базу, а й сприяли формуванню нового наукового дискурсу, який інтегрує постать Шептицького у ширший контекст української та європейської історії.

ЛІТЕРАТУРА

Алексієвець Л., Алексієвець М. Світло, яке сяє. Митрополит Андрей Шептицький на тлі доби. Крупа Л. *Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХХ – першої половини ХХ ст.* Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. С. 7–13.

Андрей Шептицький. Українець, підприємець, меценат, політик.
URL: https://youtu.be/uO_u92O-9bo?si=IymoLoMr9j6zdBUI

Владика Андрей.

URL: <https://youtu.be/6GBSAmJJaAg?si=GVS9Y33n9r6W4v9s>

Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХХ – першої половини ХХ ст.: автореф. дис. ... к. іст. н.: 07.00.01 – історія України / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2003. 20 с.

Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХХ – першої половини ХХ ст. Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. 240 с.

Крупа Л. Діяльність митрополита Андрея Шептицького у здобутті та розбудові української держави у першій половині ХХ ст. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль: Літопис, 1999. Вип. 8. С. 14–19.

Митрополит Андрей Шептицький. Дух Христа є духом демократичним: Вибрані тексти на суспільно-політичну тематику / упоряд. Л. Гентош, Я. Грицак, М. Маринович. Львів: Видавництво УКУ, 2024. 296 с.

Набитович І. Суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького в дослідженні Любомира Крупи. *Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХХ – першої половини ХХ ст.* Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. С. 5–6.

Публікації Любомира Крупи (1999-2009). *Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХХ – першої половини ХХ ст.* Тернопіль: Підручники і посібники, 2024. С. 229–232.

«Честь собі, життя — Богу і Україні»: фільм пам'яті Героя Любомира Крупи.

URL: <https://youtu.be/ХС24осHEuzE?si=nfMp0Lf34OuLecTn>

Шептицький. Між війною та вірою.

URL: https://youtu.be/7vK1j_uH0Ws?si=zCkaLNb7tHtKgNYq

Що почитати та подивитися про Андрея Шептицького? Підбірка відео та статей про митрополита Андрея.

URL: <https://ucu.edu.ua/news/shho-pochytaty-i-podyvytysya-pro-sheptytskogo-pidbirka-video-ta-statej-pro-mytropolitya-andreya/>

Галина Івашків

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ І ПІДПРИЄМЕЦЬ ІВАН ЛЕВИНСЬКИЙ: ОСОБИСТІ КОНТАКТИ І СПІВПРАЦЯ

Митрополит Андрей Шептицький і підприємець Іван Левинський — унікальні особистості, які зробили вагомий внесок у розвиток української культури, про що буде згадувати, говорити і писати не одне покоління українців. Важливо наголосити на їхніх особистих контактах і співпраці, базуючись на епістолярній спадщині та участі у спільних проєктах.